ABORDARE SOCIOCULTURALĂ A TERMINOLOGIEI DIN DOMENIUL DREPTULUI INTERNAȚIONAL PUBLIC

Ina ZAPOROJAN

În prezentul studiu vom aborda terminologia care aparține domeniului dreptului internațional public, terminologie care se reliefează în diferite forme de concretizare prin analiza parametrilor lingvistici care sunt esențiali pentru fiabilitatea unei traduceri din acest domeniu. Aspectul transfrontalier al relațiilor interstatale determină apariția unor noi situații, realități, conjuncturi, ceea ce necesită imperios o abordare revizuită și holistică a acestui domeniu. Fiind parte integrantă a acestui amalgam de culturi și realități, statul Republica Moldova se încadrează sub diverse modalități în ancora dreptului internațional public, prin urmare abordarea aspectelor ce țin de terminologia acestui domeniu precedat de o abordare discursivă și de traducere ne va furniza materiale importante atât pentru specialiștii din domeniul terminologiei, traducătorii și interpreții din acest domeniu, dar și pentru specialiștii în domeniul dreptului care uneori sunt blocați din cauza barierei lingvistice. Caracterul plurifuncțional și pluridimensional al domeniului dreptului internațional public impune luarea în considerare a diverselor sale nivele, fiecare reprezentând un anumit tip de discurs: legislativ (normativ), prin transpunerea în legislația națională a condițiilor tratatelor la care statul nostru este parte, și contractual (al convenţiilor şi tratatelor internaționale), doctrinal (al jurisprudenţei).

Realitățile juridice sunt diferite de la o țară la alta, ceea ce presupune o analiză în detalii a terminologiei domeniului dreptului internațional public, acesta constituind un domeniu de anvergură și cuprinde totalitatea relațiilor dintre state, precum și relațiile acestora cu organizațiile internaționale. Întrucât limba franceză este limbă oficială a Organizației Națiunilor Unite, vom aborda tratate ale ONU, dar și decizii ale Curții Internaționale de Justiție și vom încerca să scoatem în lumină și să delimităm ocurențele terminologice bilingve franceze-române, în vederea înțelegerii acestui domeniu și a terminologiei proprii.

Forma de concretizare textuală a discursului juridic o reprezintă:

– protocoale și tratate internaționale;

– actele particulare cu destinaţie juridică;

– documentele oficiale, referitoare la viaţa juridică din domeniul dreptului internaţional public;

– scrisorile oficiale şi decizii ale instanţelor de judecată internaţionale etc.

În epoca în care globalizarea se generalizează, frontierele între state devin quasi virtuale, iar diversitatea culturală constituie o altă frontieră, mai subtilă, dar fundamentală, care persistă. Uneori ignorată sau chiar neglijată, această barieră culturală necesită un studiu aprofundat, pragmatic şi teoretic, dat fiind faptul că traducătorii, interpreţii, specialiştii din domeniul dreptului sunt ca intermediari ai culturii. Astfel limbajul juridic în general şi cel al domeniului dreptului internaţional public în particular este purtător al unei dimensiuni culturale care se reflectă nu doar prin cuvinte, termeni proprii, dar şi prin maniera de a le exprima. Astfel, conform opiniei profesorului în drept Cornu Gérard, termenii din domeniul dreptului nu conţin doar un sens (juridic), dar şi o valoare, care sunt indisociabile şi constituie „încărcătura juridică" a fiecărui termen. Menţionăm în acest context noţiunea de peisaj lexical folosită de autor, ceea ce ar presupune actualizarea fiecărui termen în context, în vederea nuanţării acelei valori corecte pe care o deţine. Aşadar, relaţia „semnificant–semnificat" (Ferdinand de Saussure „Cours de linguistique générale") în domeniul dreptului internaţional public se prezintă sub forma următoare:

Semnificant (termen din domeniul dreptului internaţional public) = Semnificat1 + Semnificat2+ Semnificat3

Exemplul a): Protocol (Semnificant) = Semnificat1 – Act, document în care sunt consemnate rezoluţiile unei adunări, ale unor dezbateri, ale unei conferinţe internaţionale; document diplomatic cu valoarea unui acord internaţional, care cuprinde hotărârile luate la o conferinţă internaţională;

Semnificat2 – Formular oficial folosit pentru acte publice;

Semnificat3 – Totalitatea formelor şi a practicilor de ceremonial care se aplică la festivităţi oficiale în relaţiile diplomatice; serviciu însărcinat cu organizarea oficială a ceremonialului.

Exemplul b): Licenţă (Semnificant) = Semnificat1 – Titlu obţinut la trecerea examenului de absolvire a învăţământului superior; examen dat pentru obţinerea acestui titlu; p. ext. diplomă care conferă acest titlu;

Semnificat2 – Autorizație eliberată de administrație prin care se permite practicarea unei anumite activități;

Semnificat3 – Contract de transmitere a drepturilor aferente unui brevet de invenție prin care titularul unei mărci autorizează o terță persoană să o folosească.

Aceste exemple au fost extrase din Protocolul pentru contracararea comerțului ilicit cu produse din tutun (Protocole pour éliminer le commerce illicite des produits de tabac), (Protocol to eliminate illicit trade in tobacco products).

Vocabularul juridic este studiat de către lingviști și specialiști din domeniul dreptului în scopul evidențierii particularităților pe care le reprezintă (Friedman, Gémar). Dificultățile de înțelegere a acestui vocabular se datorează particularităților sale. Aceste particularități sunt vizibile atunci când documentele juridice urmează a fi traduse. În acest caz, ne punem întrebări privind echivalența efectelor juridice [1, p.56].

În urma analizei Tratatului privind comerțul de arme al Organizației Națiunilor Unite, vom deduce că sintagmele substantivale constituie variabile foarte des întâlnite:

la course aux armes nucléaires – cursa înarmării nucleare;
l'acte constitutif d'infraction – faptă care constituie infracțiune;
le désarmement nucléaire – dezarmarea nucleară;
les exceptions préliminaires – excepțiile preliminare;
corps diplomatiques – corpuri diplomatice;
procédure préalable d'admission – procedura prealabilă de admisie;
demande d'admission – cerere de admitere a acțiunii;
criminalité transnationale – criminalitatea transnațională.

Evitarea ambiguității duce la suprapunerea „volumului" mesajului cu dezvoltarea textului prin păstrarea identității dintre planul paradigmatic cu semnele lingvistice specifice şi prin anularea progresivă a polivalenței semantice a semnelor lingvistice în acelaşi plan sintagmatic. Exemplu: cerere de admitere a acțiunii, excepții preliminare.

Deși domeniul juridic este considerat a fi unul foarte clar, construit după reguli precise și care să nu ofere prea multe semne de întrebare, transpunerea mesajului din limba română în limba franceză și invers ne determină să conchidem că acest gen de traducere este unul destul de complicat, întrucât dreptul reprezintă un fenomen social, produsul unei culturi cu criterii diferite de elaborare și exprimare.

Putem cu siguranţă afirma că domeniul dreptului internațional public dispune de o cultură proprie, cultură transpusă diferit în fiecare matrice juridică națională. Aspectul sociocultural reprezintă condiția sine qua non care va trebui respectată în studiul terminologiei dreptului internațional public. Actorii acestui domeniu vin cu o realitate culturală diferită, dar în funcție de scopurile comune aceste bariere culturale se diminuează și devin fragile. Friedman definește cultura juridică drept un ansamblu de idei, valori, atitudini pe care membrii unei societăți le reţin vis-à-vis de drept şi vis- à -vis de sistemul juridic. El mai precizează că indivizii, în calitate de membri ai comunității, ai unei entități sociale, împărtăşesc ideile şi obiceiurile grupului. Din acest considerent, cultura juridică va fi ansamblul de idei, valori, atitudini întreținute de membrii colectivității privind dreptul şi sistemul de drept care reglementează viața lor în societate [4, p.118].

În concluzie putem constata că discursul juridic poate pune în discuţie probleme de orice tip şi importanţă. Astfel unghiul de studiu al terminologiei, în acest context, se lărgeşte şi avem de tratat o reţea mult mai largă a interacţiunilor culturale din ambele limbi, aşa cum am enumerat *supra*. Demersul traducerii nu neagă interesul purtat, în acest caz, corespondenţei acestor denominaţii, dar concomitent cu menţinerea şi păstrarea culorii locale proprie limbii din care se traduce.

Referinţe:

1. CORNU, G. *Linguistique juridique*, 3e éd. Paris: Montchrestien, 2005, p.56.
2. FRIEDMAN, L. *Is There a Modern Legal Culture*? Ratio Juris, 1994, p.118.